Journal of Geography and Regional Development Vol 21, No. 3 (2023) – Serial Number 44

https:// doi.org/10.22067/jgrd.2022.73074.1075

Studying the Impact of Human Drivers of Home-Based Entrepreneurship on Sustainable Rural Development (Case Study: Jarqouye Vosta)

Ahmad Hajarian [1]

Ph.D. in Geography and Rural Planning, Isfahan University, Isfahan, Iran

Received: 15 May 2022 ***Revised: 20 September 2022*** ***Accepted: 3 October 2022***

Abstract

An important part of the economic activities of the village is home businesses. Entrepreneurship in this field of home businesses and the use of natural and man-made capacities depend on the provision of drivers. This research was conducted in order to study the human drivers of home business entrepreneurship and their impact on sustainable development in the villages of Jarqouye Vosta. The data collection method of this descriptive-analytical study was documentary-survey methods. WASPAS technique showed that different dimensions of human motivation in Peikan village (Qi = 0.11 in this village) had the greatest impact on the process of entrepreneurship development in the field of home businesses. Based on the indicators of diversification of local employment, diversification of household income, resource management, risk tolerance, creativity and foresight, and with the help of the CODAS technique, the impacts of entrepreneurship on the development of sustainable rural home businesses were measured. The results showed that the impact of entrepreneurship on the development of rural home businesses in Habib Abad and Peikan villages was more than the impact on other villages of the Jarqouye Vosta. Finally, by using ARAS technique, the level of sustainability of the villages of Jarqouye Vosta was measured regarding environmental, economic, social and institutional dimensions. The Ki measure showed Habib Abad and Peikan villages ranked first among other villages of the studied region in terms of sustainability.

Keywords: Human Drivers of Entrepreneurship, Rural Household Jobs, ARAS Technique, WASPAS Technique, CODAS Technique.

---

1. Corresponding author. Email: a.hajarian@ltr.ui.ac.ir

https:// doi.org/10.22067/jgrd.2022.73074.1075
مقالهٔ پژوهشی

مجلّهٔ جغرافیا و توسعهٔ ناحیه‌ای، سال بیست و یکم، شمارهٔ ۳، پاییز ۱۴۰۲، شمارهٔ پیاپی ٤٤

ارزیابی شاخص‌های انسانی تأثیرگذار بر کارآفرینی مشاغل خانگی (مطالعهٔ موردی: دهستان جرقویه وسطی)

احمد حجاریان (دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی،دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران)
a.hajarian@ltr.ui.ac.ir

صص ٤٣ ـ ۲۱

چکیده

بخش مهمی از فعالیت‌های اقتصادی روستا مربوط به مشاغل خانگی و کارآفرینی در این عرصه است و کارآفرینی در حوزه مشاغل خانگی و استفاده از ظرفیت‌های طبیعی و انسان‌ساخت، در گرو فراهم شدن پیشران‌ها است. پژوهش حاضر با هدف مطالعه پیشران‌های انسانی کارآفرینی مشاغل خانگی و تأثیر آن بر توسعه پایدار در روستاهای دهستان جرقویه وسطی انجام شد. روش تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و براساس ماهیت، توصیفی-تحلیلی بود. روش جمع آوری داده‌ها مبتنی بر روش‌های اسنادی-پیمایشی با استفاده از پرسش‌نامه بود. جامعه آماری پژوهش، شاغلان بخش مشاغل خانگی شش روستای دهستان جرقویه وسطی بود که با توجه به نبود آمار رسمی تعداد شاغلان، ۲۸ نفر به‌عنوان نمونه به‌صورت هدفمند انتخاب شدند. نتایج به‌دست‌آمده از تکنیک WASPAS نشان داد که ابعاد مختلف پیشران‌های انسانی در روستای پیکان (در این روستا، Qi معادل ۰/۱۱ است) بیشترین تأثیر را بر روند توسعه کارآفرینی در حوزه مشاغل خانگی داشته است. براساس شاخص‌های تنوع‌بخشی به اشتغال محلی، تنوع‌بخشی به درآمد خانوار، مدیریت منابع، ریسک‌پذیری، خلاقیت و آینده‌نگری و با کمک تکنیک CODAS

تأثیرات کارآفرینی بر توسعه مشاغل خانگی روستایی پایدار بررسی و سنجش شد. نتیجه این تکنیک نشان داد که تأثیر کارآفرینی بر توسعه مشاغل خانگی روستایی پایدار در روستاهای حبیب‌آباد و پیکان بیش از سایر روستاهای منتخب دهستان جرقویه وسطی بود. در مرحله آخر، با استفاده از تکنیک ARAS، میزان پایداری روستاهای دهستان جرقویه وسطی در ابعاد محیطی، اقتصادی، اجتماعی و نهادی بررسی و سنجش شد. با توجه به میزان Ki، روستاهای حبیب‌آباد و پیکان در بین سایر روستاهای منطقه مطالعه‌شده از لحاظ پایداری در رتبهٔ اول قرار گرفتند. نقش شاخص‌های انسانی تأثیرگذار بر کارآفرینی بر عوامل محیطی، اقتصادی، اجتماعی و نهادی بسیار مؤثر است و در صورت توسعه مشاغل خانگی و ارتقای شاخص‌های آن، ابعاد توسعه پایدار ارتقا می‌یابد.

کلیدواژه‌ها: پیشران‌های انسانی، کارآفرینی، مشاغل خانگی، نواحی روستایی، دهستان جرقویه وسطی.

۱. مقدمه

یکی از فرصت‌های جدید اقتصادی که به دلیل نیازهای جهانی به‌شدت در حال رشد و گسترش است، مشاغل خانگی است (ریاحی و روشنعلی، ۱۳۹۸، ص. ۸٤) که به‌عنوان ابزاری قوی برای توسعه، تنوع اقتصادی و اشتغال در تمامی عرصه‌ها و در سطوح جهانی، ملی و منطقه‌ای مدنظر طیف وسیعی از سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نظام‌های سیاسی و مدیران اجرایی در کشورهای مختلف قرار گرفته است. کسب‌وکارهای خانگی به علت مزایای منحصربه‌فردشان بر کاهش بیکاری بسیار تأثیرگذارند و کشورهایی که در راستای تقویت این مشاغل کوشیده‌اند، به نتایج چشمگیر مثبتی رسیده‌اند. راه‌اندازی کسب‌وکار با کمترین سرمایه اولیه، امکان کار به‌صورت پاره‌وقت، وجود دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت، نبود نیاز به فضای چشمگیر و...، قابلیت‌های انکارناپذیری است که کسب‌وکارهای خانگی و خانوادگی دارند و توجه جدی به این فرصت را آشکار می‌کنند (حسین‌پور، ۱۳۹٤، ص. ۱۵). در سطح محلی، مشاغل خانگی روستایی به‌عنوان یکی از جایگزین‌های مناسب برای پیاده‌سازی الزامات توسعه پایدار، پایداری محیط‌زیست، اجتماع و اقتصاد نواحی روستایی، ایجاد اشتغال، سرمایه‌گذاری

دولتی و خصوصی، بهبود زیرساخت‌ها و منافع اقتصادی در نواحی روستایی مطرح است (صالحی‌پور و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۱۱۲). ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به صلح جهان و سرمایه گذاری، بهسازی محیط، توسعهٔ نواحی روستایی و جلوگیری از برو کوچی جمعیت (ابراهیم‌زاده وهمکاران، ١٣٩٤، ص. ٢) به همراه رشد اقتصادی از طریق اشتغال‌زایی و فراهم کردن فرصتهای شغلی متنوع مرتبط با مشاغل خانگی (بارن‌سو، ۲۰۱۲، ص. ٤) ازجمله مزایای مشاغل خانگی است که توسعه آن می‌تواند به احیا و بازسازی مناطق روستایی کمک کند. مشاغل خانگی روستایی اصولاً از نوع بنگاه‌های اقتصادی کوچک‌اند که می‌توانند واکنشی سریع به نیازها و بازارهای جدید نشان دهند که خود، مقدمه‌ای برای انواع نوآوری‌ها است. نوآوری و کارآفرینی به‌طور فزاینده‌ای به‌عنوان مسیری درخورتوجه برای تبدیل محصولات و خدمات سازگار با ابعاد توسعه پایدار شناخته می‌شوند. متفکران متعددی از کارآفرینی به‌عنوان اکسیری برای نیل به توسعه پایدار یاد می‌کنند (رحمانی و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ٦٦).

در فضاهای روستایی عواملی همچون توسعه پیشران‌های انسانی، کیفیت نیروی انسانی، افزایش کیفیت مدیریت، توسعه آموزش و تکنولوژی بر کارآفرینی مشاغل خانگی مؤثرند؛ بنابراین کارآفرینی در حوزه مشاغل خانگی در مناطق روستایی در راستای ماندگاری آن‌ها و مهاجرت‌نکردن بسیار بااهمیت است و بررسی آن می‌تواند در راستای اشتغال پایدار، باارزش باشد. این امر در مناطقی که دارای تعداد زیاد روستا با جمعیت زیاد و اغلب بدون درآمد ثابت هستند ازجمله مناطق روستایی دهستان جرقویه وسطی، از اهمیت بسزایی برخوردار است و استفاده از ظرفیت‌های طبیعی و انسان‌ساخت در گرو فراهم شدن پیشران‌های انسانی است (پیرداده بیرانوند و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ٥٦٧). روستاهای دهستان جرقویه وسطی شهرستان اصفهان دارای قابلیت‌های متعدد کشاورزی، تاریخی و طبیعی هستند و روستاهای این دهستان یکی از مهم‌ترین قطب‌های مشاغل خانگی روستایی به شمار می‌آیند که با توجه به ظرفیت‌های متنوع که در مشاغل خانگی روستایی دارند، می‌توانند به‌طور مستقیم و غیرمستقیم نقش شایان توجهی در اشتغال‌زایی و توسعه کارآفرینی در روستاهای منطقه در زمینه مشاغل خانگی داشته باشند؛ ازاین‌رو می‌توان کارآفرینی در حوزه اشتغال روستایی پایدار را به‌عنوان

یک کریدور برای دستیابی به توسعه درخور و پایای روستاهای دهستان جرقویه وسطی به حساب آورد. با توجه به توسعه مشاغل خانگی در این منطقه و افزایش روزافزون تعداد آن‌ها، این پژوهش به دنبال مطالعه پیشران‌های انسانی کارآفرینی مشاغل خانگی و تأثیر آن بر توسعه روستایی پایدار در منطقه مطالعه‌شده است.

۲. پیشینه تحقیق

حسینی نیا و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی الگوی زیست‌بوم کارآفرینی در کسب‌وکارهای روستایی تعاون محور پرداخته‌اند. ببر اساس نتایج به دست آمده بُعد سیاسی (حمایت صریح از کارآفرینی تعاون‌محور در اسناد بالادستی کشور)، فرهنگی‌اجتماعی (کاهش ریسک مالی در سرمایه‌گذاران محلی)، تأمین مالی (تأمین مالی ارزان‌قیمت کسب‌وکارهای روستاییِ تعاون-محور)، بُعد حمایتی (بهبود همه‌جانبهٔ زیرساخت‌ها (ارتباطی، مالی و....)) و بازار (ایجاد شبکه‌های ارتباطی در بین کارآفرینان ایرانی و بین‌المللی)، از اهمیت بیشتری در یک اکوسیستم کارآفرینی در کسب‌وکارهای روستاییِ تعاون محور برخوردارند.

منصوری و همکاران (۱۳۹٦) در مقاله‌ای به بررسی پیشران‌های مؤثر بر کارآفرینی مشاغل پرداخته‌اند. بر اساس نتایج به دست آمده اولویت آن‌ها در هر گروه و نیز رتبه‌بندی کلی آن‌ها با استفاده از آزمون فریدمن، ارائه شده که به‌صورت زیر است: عوامل توسعه و ایجاد مراکز مرتبط با فناوری، عوامل فرهنگی و اجتماعی، عوامل نیروی انسانی، عوامل حمایتی از مؤسسات دانش‌بنیان در جهت تولید فناوری، عوامل مرتبط با دولت، عوامل زیرساخت‌ها.

غلامی (۱۳۹۱) تحقیقی با عنوان عوامل مؤثر بر راه‌اندازی کسب‌وکار خانگی و ارائه الگوی آن در شهر تهران انجام داده است. نتیجه حاصل نشان‌دهنده وجود رابطه معنی داری بین عوامل فوق و راه‌اندازی کسب‌وکارهای خانگی در سطح شهر تهران است همچنین اولویت تأثیرگذارتأثیرگذاری عوامل فوق در راه‌اندازی کسب‌وکارهای خانگی به ترتیب عبارت است از: عوامل شخصیتی و رفتاری، عوامل فرهنگی و اجتماعی و عوامل تأثیرگذار دولتیف علاوه بر آن، انواع کسب‌وکارهای خانگی مرسوم در شهر تهران مورد ارزیابی و اولویت‌بندی قرار گرفته است.

تقی بیگی و همکاران (۱۳۹۳) تحقیقی با عنوان بررسی موانع و راهکارهای مناسب توسعه مشاغل خانگی روستایی شهرستان اسلام‌آباد غرب انجام داده است. جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۵۰۰ زن روستایی و ۵۰ کارشناس صاحب‌نظر در زمینه مشاغل خانگی بود. مهم‌ترین عوامل توسعه مشاغل خانگی به ترتیب شخصیتی، فردی، اقتصادی، خانوادگی و دولتی است. از دید کارشناسان مهم‌ترین علل خانوادگی، شخصیتی، دولتی و اقتصادی هستند.

بوون و همکاران (۲۰۰۹) تحقیقی با عنوان مدیریت چالش‌های کسب‌وکار کوچک در نایروبی کنیا انجام داده است. نمونه مورد مطالعه این تحقیق شامل ۱۹۸ خانوار بود که دارای کسب‌وکارهای کوچک بودند و مهم‌ترین محدودیت‌های آن‌ها شامل رقابت با شرکت‌های بزرگ، عدم دسترسی به اعتبارات، واردات ارزان، ناامنی اقتصادی و ضعف بازار بود.

گالووی (۲۰۱٤) در تحقیقی با عنوان مشاغل خانگی روستایی و نقش آن‌ها بر زندگی روستاییان به این نتیجه رسیدند که این مشاغل بر زندگی شخصی افراد، به‌ویژه بروی توازن کار و زندگی تأثیر مثبتی نداشتند همچنین ساعت کار طولانی و نامشخص بودن زمان کاری و زندگی را از مشکلات این مشاغل بیان کرد.

۳. روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و هدف مورد نظر از نوع کاربردی و به شیوه پیمایشی اجرا شد و اطلاعات موردنیاز برای انجام پژوهش با استفاده از انواع روش‌های میدانی و کتابخانه‌ای به دست آمده است. جامعه آماری پژوهش، شاغلان بخش مشاغل خانگی ٦ روستای دهستان جرقویه وسطی بودند که با توجه به نبود آمار رسمی تعداد شاغلان، ۲۸ نفر به‌عنوان نمونه به‌صورت هدفمند انتخاب شدند.

پرسش‌نامه به‌عنوان ابزار پژوهش، به‌صورت نمونه‌گیری دردسترس نمونه هدف قرار گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسش‌نامه بود که حاوی شاخص‌ها و گویه‌های به کار رفته در زمینه پیشران‌های انسانی کارآفرینی مشاغل خانگی روستایی پایدار است (جدول ۱). همچنین تأثیرات کارآفرینی بر توسعه مشاغل خانگی روستایی پایدار در جدول ۲ و شاخص‌های تبیین‌کنندهٔ وضعیت روستاهای دهستان جرقویه وسطی ازنظر پایداری در ابعاد

مختلف در جدول ۳ نمایش داده شده است. پرسش‌نامه در ٦ روستای نمونه توزیع شد. روایی پرسش‌نامه‌ها طبق نظر اساتید صاحب‌نظر جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی تأیید شد. اعتبارسنجی آن نیز با روش آلفای کرونباخ، به دست آمد و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و تکنیک‌های ARAS, WASPAS و CODAS انجام شد.

جدول ۱. پارامترهای پیشران‌های انسانی توسعه کارآفرینی در حوزه کسب‌وکارکسب‌وکارهای خانگی روستایی

مآخذ: پیرداده بیرانوند و همکاران، ۱۳۹۷؛ سیوچینا و همکاران، ۲۰۱٦؛ لیو و چنگ، ۲۰۱۸

مؤلفه	شاخص	گویه ها	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
پیشران‌های توسعه کارآفرینی	پیشران‌های ذهنی	اعتماد اجتماعی، مشارکت، انضباط اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتمادبه‌نفس و خودباوری، آینده‌نگری	٦	۰/۸۲
	پیشران‌های عینی	آموزش، مهارت و دانش، دسترسی به سرمایه، دسترسی به زیرساخت‌های فیزیکی، نوآوری و خلاقیت، تولید، فروش و بازاریابی	۷	۰/۸۵

جدول ۲. شاخص‌ها و گویه‌های تأثیرات کارآفرینی بر توسعه اشتغال روستایی پایدار (مشاغل خانگی)

مآخذ: عینالی و بیگدلی، ۱۳۹۳؛ تقدیسی و همکاران، ۱۳۹٤؛ شهرکی و همکاران، ۱۳۹۵

مؤلفه	گویه	آلفای کرونباخ
تنوع‌بخشی به اشتغال محلی	بهبود وضعیت اشتغال، ایجاد شغل مکمل و پاره‌وقت، بهبود کمیت و کیفیت صنایع دستی، اشتغال در فعالیت‌های غیرزراعی، اشتغال در امور ساخت‌وساز، خدمات راهنمایی گردشگران جهت خرید صنایع دستی	۰/۹٦
تنوع‌بخشی به منابع درآمد خانوار	فروش بی‌واسطه محصولات تولیدی، بازگشت سرمایه‌ها و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های جدید، کسب درآمد از فعالیت‌های مرتبط، رقابت‌پذیری در ارائه محصولات مطلوب‌تر	۰/۹٤
مدیریت منابع	حفظ محیط‌زیست، شناسایی منابع جدید مشاغل خانگی، افزایش مشارکت روستائیان، افزایش همیاری و همکاری روستائیان، سرمایه‌گذاری در خدمات مرتبط با مشاغل خانگی	۰/۸۷
ریسک‌پذیری	افزایش اشتغال در فعالیت‌های جدید، ریسک‌پذیری در سرمایه‌گذاری، ایده	۰/۸٦

مؤلفه	گویه	آلفای کرونباخ
	پردازی، خودباوری، توانمند شدن روستائیان	
خلاقیت و آینده‌نگری	برنامه‌ریزی دقیق‌تر و علمی‌تر، انگیزه برای موفقیت، خوداشتغالی، استفاده از فرصت‌های جدید	۰/۸۵

جدول ۳. مؤلفه‌ها و شاخص‌های تبیین‌کنندۀ وضعیت روستاهای دهستان جرقویه وسطی از نظر پایداری

مأخذ: فرانی، ۱۳۹۵

ابعاد	معیار	آلفای کرونباخ
محیطی	بهداشت محیط، دفع پسماندها، حفظ فضای سبز، مخاطرات طبیعی	۰/۸٦
اقتصادی	میزان و نوع اشتغال، میزان درآمد خانوار، نرخ بیکاری، پس‌انداز خانوار	۰/۸۸
اجتماعی	کیفیت زندگی، سرمایۀ اجتماعی، مشارکت، امنیت اجتماعی	۰/۷۹
نهادی	عدالت	۰/۷٦

تکنیک ارزیابی تولید وزن تجمعی WASPAS نوعی از مدل‌های ترکیبی محسوب می‌شود که دقت بسیار زیادی در تصمیمات پیچیده دارند (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹٤، ص. ۲۱۳). تکنیک WASPAS[1] تکنیکی بسیار دقیق وحساس است که ماتریس تصمیم‌گیری آن بر پایه داده‌های جدید وعینی است که مزایای متعددی دارد؛ ازجمله سادگی محاسبات ریاضی و قابلیت ارائه نتایج دقیق‌تر از گزینه‌های تحقیق (چاربورتی و کازیمیارز، ۲۰۱٤، ص. ۱۷)؛ کارایی زیاد در مسائل پیچیده تصمیم‌گیری و همچنین نتایج حاصل از این مدل از دقت بسیاری برخوردار است (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹٤، صص. ۲۳۱ و ۲۱٤). در این پژوهش، با توجه به اهمیت تحقیق در منطقه موردمطالعه از تکنیک ترکیبی قوی و اسپاس استفاده شده است. تکنیک[۲] CODAS به معنی ارزیابی مبتنی بر فاصله ترکیبی است. اولین بار، کشاورز قرابایی و همکاران در سال ۲۰۱٦ این تکنیک را ارائه کردند که یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه است و هدف آن، رتبه‌بندی گزینه‌ها براساس تعدادی معیار است. روش کوداس مطلوبیت گزینه‌ها را براساس دو روش تعیین می‌کند: اولین روش، محاسبه

---

1. Weighted Aggregated Sum Product Assessment (WASPAS)
2. Combinative Distance-based Assessment (CODAS)

فاصله اقلیدسی گزینه‌ها از ایده‌آل منفی و دومین روش، محاسبه فاصله تاکسی[1] گزینه‌ها از ایده‌آل منفی است. زاوادسکاس و ترکسیس در سال ۲۰۱۰ تکنیک[2] (ARAS) را ارائه کردند که به معنی ارزیابی نسبت جمعی است. از این روش برای رتبه‌بندی گزینه‌های پژوهش استفاده می‌شود. روش ARAS مبتنی بر این استدلال است که با استفاده از مقایسه‌های ساده نسبی می‌توان پدیده‌های دنیای پیچیده را درک کرد. روش ARAS اجازه می‌دهد سطح عملکرد جایگزین تعیین شود و نسبت هریک از گزینه‌های جایگزین، ایده‌آل را نشان می‌دهد.

٤. مبانی نظری تحقیق

اشتغال و درآمد حاصل از فعالیت‌های کشاورزی به‌تنهایی نتوانسته است مسائلی نظیر فقر، اشتغال و پایداری اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را رفع کند و به نگهداشت جمعیت درحال‌رشد روستاها منجر شود؛ بنابراین باید گزینه‌های جدیدی با استفاده از منابع محلی مدنظر قرار گیرد (رستمی و احسانی‌فر، ۱۳۹۷، ص. ۷۱). امروزه در مناطق روستایی، اشتغال در کسب‌وکارهای خانگی به میزان چشمگیری افزایش یافته است (پیسو، ۲۰۱٦، ص. ۱۱). مشاغل خانگی در مناطق روستایی در راستای ماندگاری آن‌ها و مهاجرت‌نکردن بسیار بااهمیت است و بررسی آن می‌تواند در زمینه اشتغال پایدار، باارزش باشد. این امر در مناطقی که دارای تعداد زیاد روستا با جمعیت زیاد و اغلب بدون درآمد ثابت هستند ازجمله مناطق روستایی استان اصفهان، از اهمیت بسزایی برخوردار است. مشاغل خانگی، از یک سو می‌تواند به رشد اقتصادی و تنوع فعالیت‌های روستایی بینجامند و از سوی دیگر با جذب مازاد نیروی انسانی، به درآمدزایی برای ساکنان روستاها کمک کنند؛ بدین ترتیب، فرصتی برای توسعه پایدار و همه‌جانبه تلقی می‌شود. اقتصاد درحالت پایدار، به‌عنوان مجموعه‌ای از آرمان‌های اجتماعیِ ساختاری و ایده‌آل، پویا و فعال است و به این معناست که دائماً توسط ذی‌نفعان مختلف ساخته و بازسازی می‌شود. اقتصاد روستایی پایدار، فرایندی سیاسی است که

1. Taxicab distance
2. Additive Ratio Assessment (ARAS)

به سیستم‌های ارزشی و قضاوت‌های اخلاقی وابسته به دانش و قدرت بستگی دارد (مک‌اروی و مک‌دوناگ، ۲۰۱۱، ص. ۱۷۷) و می‌تواند ابعاد و سازه‌های معیشت پایدار را به‌صورت مثبت متأثر کند و زمینه‌ساز ایجاد معیشت پایدار روستایی باشد که از پایه‌های اصلی ایجاد توسعه پایدار روستایی است.

در رویکردهای جدید توسعه روستایی، به کارآفرینی به‌عنوان عنصر ضروری برای رشد اقتصادی و افزایش بهره‌وری جوامع روستایی نگریسته می‌شود (سلیمی‌سبحان و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ۲٤). مشاغل خانگی به واسطه پویایی و تحرکی که درذات خود دارند، به‌عنوان عامل تأثیرگذار بر گرایش روستانشینان به سمت کارآفرینی در این حوزه مطرح است.

اقتصادهای روستایی غالباً از نظر نقایص ساختاری ناشی از ازدست‌رفتن جمعیت، سرمایه‌گذاری ناکافی، سطح محدودِ سرمایه انسانی و پیر شدن رنج می‌برند (دلر و همکاران، ۲۰۱۹؛ ص. ۳۲)؛ ازاین‌رو برای غلبه بر مسائل اقتصادی پیش روی جوامع روستایی، کارآفرینی به‌عنوان یکی از راهبردهای مهم توسعه روستایی مدنظر برنامه‌ریزان قرار گرفته است که بیشتر محققان از آن به‌عنوان موتور رشد و توسعه اقتصادی و ابزاری برای متحول‌سازی و پویایی اقتصادی محلی یاد می‌کنند (محمدی یگانه و همکاران، ۱۳۹۵، ص. ۱۹٦). کارآفرینی، نوعی رفتار است و طیف وسیعی از فعالیت‌ها را که باعث ایجاد ارزش می‌شوند (گادفورس، اندرسون، ۲۰۱۹، ص. ۵)، شامل می‌شود. واضح است که کارآفرینی تولیدکننده اصلی نوآوری، اشتغال و توسعه اقتصادی است (فیگورا ایموس و همکاران، ۲۰۱۲، ص. ۲) و اهرم نیرومندی برای برون رفت از شرایط نامطلوب کنونی است (رضایی و همکاران، ۱۳۹٤، ص. ۱٤٤). کارآفرینی روستایی شامل ترکیبی جدید از منابع روستایی مبتنی بر مکان یا محلی است که ارزش آن، نه‌تنها برای کارآفرین، بلکه برای محل روستایی نیز است (کورسگارد و همکاران، ۲۰۱۵، ص. ۱۳). فرایندکارآفرینی روستایی شامل سه مرحله است: درک یا ایجاد یک فرصت اقتصادی، عملیاتی کردن فرصت اقتصاد، و پیامدها و نتایج کارآفرینی (اکبری و همکاران، ۱۳۹٤، ص. ۳۰۲). کارآفرینان روستایی تمایل به جامعه‌محوری دارند و نقش خانواده برای

آن‌ها بسیار مهم است و می‌توان از آن به‌عنوان الگوی موثقِ وظیفه و حامی مالی برای سرمایه‌گذاری (آورامنکو، سیلور، ۲۰۱۰، ص. ۱٤۲) یاد کرد. پیشران‌ها[1]، عوامل تأثیرگذار بر روندها و رویدادها و اقداماتی است که ممکن است آینده‌های متمایزی پدید آورند؛ ازاین‌رو می‌توان گفت که پیشران‌ها نیروها و روندهایی هستند که نقش بازساخت آینده فضاهای زندگی را بازی می‌کنند (تقیلو و همکاران، ۱۳۹۵، ص. ۳). در فضاهای روستایی عواملی همچون توسعه پیشران‌های انسانی، کیفیت نیروی انسانی، افزایش کیفیت مدیریت، توسعه آموزش و تکنولوژی در کارآفرینی مشاغل خانگی مؤثر است. پیشران‌های انسانیِ توسعه کارآفرینی در حوزه مشاغل خانگی روستایی به دو دسته پیشران‌های عینی و ذهنی تقسیم می‌شوند که در جداول ۱ و ۲ آورده شده‌اند.

جدول ٤. پیشران‌های ذهنیِ انسانیِ توسعه کارآفرینی در حوزه مشاغل خانگی روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

پیشران‌های ذهنی	تعریف
مشارکت اجتماعی	مشارکت اجتماعی یکی از عناصر تشکیل‌دهنده قدرت جوامع و توانمندسازی جامعه است (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۹، ص. ۲۰).
اعتماد اجتماعی	اعتماد اجتماعی از جنبه‌های مهم روابط انسانی است که زمینه‌ساز مشارکت و ارتباط بین اعضای جامعه است (وظیفه و خانی، ۱۳۹۹، ص. ۱۲۰).
انسجام اجتماعی	انسجام اجتماعی ویژگی است که در آن نیروی اعمال شده بر اعضا و جامعه برای ماندن در گروه، بیش از کل نیروهایی است که می‌کوشد آنان را به ترک گروه وادار کند و انسجام ایشان را از میان بردارد (مجتبایی و همکاران، ۱۳۹۹، ص. ۵۲).
امنیت اجتماعی	امنیت اجتماعی به بقای گروه‌های اجتماعی توجه دارد که به دلیل اشتراک اعضای آن در اندیشه، احسواس و اعمال، کلیت یکپارچه‌ای را تشکیل می‌دهند که از آن به‌عنوان هویت یاد می‌شود (دسترنج و قنبری، ۱۳۹۹، ص. ۱۳۳).
اعتمادبه‌نفس و خودباوری	خودباوری تأثیرِ انتظار خود شخص از توانایی‌های خویش است؛ یعنی عقاید شخصی درمورد توانایی فرد و خودباوری درباره عملکرد خود، به طور گسترده‌ای عملکرد آن شخص را تعیین می‌کند (سروستان و عزیزی‌نژاد، ۱۳۹۷، ص. ۳۱).

1. Driving forces

تعریف	پیشران‌های ذهنی
آینده‌نگری کاربرد روشمند، مشارکتی، جمع‌آوری هوش آینده و فرایند ایجاد چشم‌انداز میان‌مدت تا بلندمدت به‌منظور شکل‌دهی به تصمیمات امروزی و بسیج اقدامات مشترک است (کنعانی و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ٦).	آینده‌نگری

جدول ۵. پیشران‌های عینیِ انسانیِ توسعه کارآفرینی در حوزه مشاغل خانگی روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

تعریف	پیشران‌های عینی
فعالیت‌های بازاریابی کارآفرینانه از منظر تخصصی، رفتاری است که از به چالش کشیدن قواعد تثبیت‌شده در بازار، به‌صورت خط‌مشی و به‌منظور ایجاد راهکارهای جدید برای بهره برداری از فرصت‌های موجود در بازار اتخاذ می‌شود (مزروعی و همکاران، ۱۳۹۹، ص. ۱٤۳).	تولید، فروش و بازاریابی
مهارت تأثیر بسزایی بر انجام مطلوب و بهینهٔ کارها، ایجاد رضایتمندی و ارتقای انگیزه در افراد دارد که در نهایت توسعهٔ منابع انسانی و افزایش بهره وری را به همراه دارد (دیزجی و زینی، ۱۳۹۷، ص. ۳۵).	مهارت و دانش
سرمایه کارآفرینی عبارت است از مجموعه عوامل منطقه‌ای یا فضای کسب و کار در یک منطقه که کارآفرینان را برای سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر و راه‌اندازی کسب و کار جدید جذب می‌کند (عزیزی و ترکاشوند، ۱۳۹۵، ص. ۲).	دسترسی به سرمایه
عرضه مناسب خدمات زیرساخت‌ها جزء ضروری برای بهره‌وری و رشد اقتصادی است. زیرساخت‌ها می‌توانند به طور مستقیم و غیرمستقیم فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و تولیدی مناطق را تحت‌تأثیر قرار دهند (قربانی و همکاران، ۱۳۹۳، ص. ۵۰).	دسترسی به زیرساخت‌های فیزیکی
نوآوری، فرایند دریافت فکر خلاق و تبدیل آن به محصول، خدمات و شیوهای نو برای انجام دادن کارها است. نوآوری ناشی از خلاقیت است و به عمل آوردن فکر بدیع را نوآوری گویند (صادقی نیارکی و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۳).	نوآوری و خلاقیت
فضای آموزشی مناسب می‌تواند نگرش و دیدگاه کارآفرینانه را در بین روستاییان تقویت کند. کارآفرینی روستایی راهکاری جدید در نظریه‌های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی مناطق روستایی در کشورهای در حال توسعه و همین‌طور راهکاری برای دستیابی به توسعه پایدار به شمار می‌رود (ولائی و همکاران، ۱۳۹٤، ص. ۱۵۰).	آموزش، مشاوره و تجربیات

کارآفرینان روستایی با توسعه فعالیت‌های خود، پیوند بین اجتماعات روستایی و جوامع بزرگتر را قوی‌تر می‌کنند؛ تا جایی که روستاییان وارد سطوح جهانی اقتصاد می‌شوند (رضائی‌مقدم و معصومی، ۱۳۹۷، ص. ۸٦). توسعه روستایی عامل بهبود شرایط زندگی افراد

کم‌درآمد ساکن در روستا و خودکفا کردن آنان در روند کلی توسعه یک کشـور اسـت و ایـن خودکفـایی جـزو برنامه‌های کارآفرینی است (فیروزی و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ٦٧).

۵. یافته‌های تحقیق

۵. ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان

همان‌طورکه در جدول ٦ مشاهده می‌شـود، ٤٦/٤ درصـد از شـرکت‌کنندگان دارای مـدرک کاردانی،۳۲/۱ درصد کارشناسی و ۲۱/۱ درصد دارای مدرک کارشناسی‌ارشـد بودنـد. میـانگین سن پاسخ‌گویان تقریباً ٤۳/۵ (انحراف معیار ۷/٥٤) سال بود کـه جـوان‌ترین آن‌هـا ۳۲ سـال و مسن‌ترین آن‌ها ۵۸ سال سن داشت. ۸۵ درصد از آنان مـرد و ۱۵ درصـد زن بودنـد. میـانگین سابقه خدمت پاسخ‌گویان ۱۷/۹۲ سال بـود کـه حـاکی از داشـتن سـابقه و تجربـه لازم بـرای اظهـارنظر در زمینـه موردمطالعـه بـود. رشـته تحصـیلی ۲۵ درصـد از پاسـخ‌گویان توسـعه روستایی،۳۸/۹ درصد مـدیریت، ۲۸/٦ درصـد جغرافیـا و برنامـه‌ریزی روسـتایی ۷/۵ درصـد کارآفرینی بود.

جدول ٦. درصد و فراوانی متغیرهای توصیفی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

تحصیلات			جنسیت		
	درصد	فراوانی		درصد	فراوانی
کاردانی	٤٦.٤	۱۳	مرد	۷۲	۱۸
کارشناسی	۳۲.۱	۹	زن	۲۸	۱۰
کارشناسی ارشد	۲۱/۱	٦	سن سابقه		
کل	۱۰۰	۲۸	حداقل	۳۲	۹
آمار توصیفی			حداکثر	۵۸	۲۸

۵. ۲. یافته‌های استنباطی

بعد از اینکه معیارهای تحقیق با استفاده ازمطالعات کتابخانه‌ای مشخص شد (جـداول ۱، ۲ و ۳)، پرسش‌نامه تحقیق براساس این معیارها تهیه و بعد از تأییـد روایـی و پایـایی در اختیـار

نمونه آماری تحقیق قرار گرفت. درگام نخست، با توجه بـه ازدیـاد مشـاغل در زمینـه مشـاغل خانگی روستایی در روستاهای دهستان و اهمیـت زیـاد موضـوع از نظـر مـردم محلـی، بـرای دستیابی به نتایج دقیق‌تر و به‌منظور رتبه‌بندی روستاها از منظر پیشـران‌های انسـانی، ازتکنیـک ارزیابی تولید وزنی تجمعی[1] استفاده شد. شاخص‌های تحقیـق بـا اسـتفاده از روش آنتروپـی[2] شـانون سـنجش و وزن‌دهـی شـدند و در مرحلـه بعـد، بـرآورد واریـانس مقـادیر معیارهـای استانداردشده انجام شد. در مرحله نهایی، به‌منظور رتبه‌بندی گزینه‌ها مقـدار عـددی λو Qi از طریق فرمول‌های زیر محاسبه شد:

$$\lambda = \frac{\sigma^2\left(\varrho_i^{(2)}\right)}{\sigma^2\left(\varrho_i^{(1)}\right) + \sigma^2\left(\varrho_i^{(2)}\right)}$$

$$\varrho_i = \lambda\varrho_i^{(1)} + (1-\lambda)\varrho_i^{(2)} = \lambda\sum \bar{X}_{ij}w_j + \left((1-\lambda)\right)\prod\left(\bar{X}_{ij}\right)^{w_j}, \lambda = 0{,}0.1{,}000{,}1$$

جدول ۷. محاسبه وزن شاخص‌ها با استفاده از روش انتروپی شانون

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

معیارها	وزن شاخص	معیارها	وزن شاخص	معیارها	وزن شاخص
اعتماد اجتماعی	۰/۹۸٤۷	آموزش	۰/۹۷۲٥	خودباوری	۰/۹۷۷٥
مشارکت	۰/۹۷۲۹	مهارت	۰/۹٦٤۷	آینده‌نگری	۰/۹۸۰٦
انضباط اجتماعی	۰/۹٦۸۹	دسترسی به سرمایه	۰/۹٥۰۹	امنیت اجتماعی	۰/۹۹۳۷
تولید، فروش و ...	۰/۹۷۰٥	دسترسی به زیرساختها	۰/۹٤٤۸	انسجام اجتماعی	۰/۹۷۰٤
نوآوری و خلاقیت	۰/۹٦۱۲				

مطابق جدول ۷، شاخص‌های انضباط اجتماعی، امنیت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مهـارت و آموزش براساس روش انتروپی شانون، به‌ترتیب بیشترین امتیاز را کسب کردند.

1. WASPAS
2. Entropy

جدول ۸. نتیجه تکنیک WASPAS

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

گزینه/شاخص	$\sigma^2(Q_i^{(1)})$	$\sigma^2(Q_i^{(2)})$	Λ	Qi	رتبه‌بندی گزینه‌ها
مزرعه عرب	۰/۰۰۰٤۱٤	۰/۰۰۰٤۲۵	۰/۵۰٦	۰/۰۷۸۷	٦
سعادت آباد	۰/۰۰۰۱۹	۰/۰۰۰۳۱۲	۰/٦۲۱	۰/۰۹۸۵	۳
حیدر آباد	۰/۰۰۰۱۵۳	۰/۰۰۰۵۳۱	۰/۷۷٦	۰/۰۷۹٦	۵
حسین آباد	۰/۰۰۰۱۲۲	۰/۰۰۰۳٤۷	۰/۷۳۹	۰/۰۹۵۳	٤
حبیب آباد	۰/۰۰۰۰۹۳	۰/۰۰۰۲۸٤	۰/۷۵۳	۰/۱۰٤۹	۲
پیکان	۰/۰۰۰۰۵۳	۰/۰۰۰۵۰۲	۰/۹۰٤	۰/۱۱۲۱	۱

جدول ۸ و نتایج حاصل از تکنیک WASPAS نشان می‌دهد که ابعاد مختلف پیشران‌های انسانی در روستای پیکان (در این روستا، Qi معادل ۰/۱۱۲۱ است) بیشترین تأثیر را بـر رونـد توسعه کارآفرینی در حوزه مشاغل خانگی روستایی در بین روسـتاهای منتخـب ایـن دهسـتان داشته و در روستای مزرعه عرب (در این روستا، Qi معادل ۰/۰۷۸۷ اسـت) کمتـرین تـأثیر را داشته است. در روستای پیکان، کارگاه‌های گیوه‌دوزی بسـیار زیـاد و گسـترده دیـده می‌شـود؛ تاجایی‌که این روستا به‌عنوان قطب دوخت گیوه کشـور نـام گرفتـه اسـت. پیشـران‌های عینـی ازجمله خلاقیت در تولید و ایده‌های مناسب در کـم کـردن هزینـه‌های تولیـد و آموزش‌هـای مداوم سبب شده است تا بیش از ۳۰۰ شغل مرتبط با گیوه‌دوزی فعالیت کننـد و بـیش از ۲۰۰ نفر به‌طور مستقیم در کارگاه‌های خانگی این روستا مشغول به کار باشـند (سـایت فرمانـداری شهرستان اصـفهان). بیشـتر افـراد فعـال در ایـن زمینـه از تخصـص، دانـش و مهـارت کـافی برخوردارند و با تعاملات قوی که با یکدیگر و مؤسسات مالی و اعتباری و بازارهـای فـروش داخلی دارند، در مقایسه با سایر روستاها قوی‌تر عمل می‌کنند. در این روسـتا مشـاغل خـانگی براساس تکنیک WASPAS رتبه اول را بـه خـود اختصـاص داد. در گـام دوم بـا توجـه بـه تأثیرات کارآفرینی بر روند توسعه مشاغل خانگی روستایی پایدار در دهستان جرقویـه وسـطی و حساسیت موضوع از نظر حفظ محیط‌زیست و حفظ فرهنـگ غنـی و هویـت محلـی مـردم روستا، در این پژوهش برای دستیابی به نتایج دقیق‌تر و به‌منظور رتبه‌بندی روسـتاها از تکنیـک

CODAS استفاده شد. برای بررسی تأثیراتی که کارآفرینی بر توسعه اشتغال روستایی پایدار گذاشته است، از پارامترهایی که در جدول ۲ آمده است، استفاده شد.

مراحل انجام تکنیک CODAS عبارت‌اند از: روش تشکیل ماتریس تصمیم گیری، نرمال‌سازی ماتریس تصمیم و تشکیل ماتریس نرمال وزن‌دار. پس از تشکیل ماتریس نرمال موزون، زمان محاسبه نقطه‌ایده آل منفی[1] است (احمدبادی و همکاران، ۲۰۱۷، ص. ۳۱). در تکنیک CODAS نرمال‌سازی به روش رومینا صورت می‌گیرد.

جدول ۹. وزن شاخص‌ها با استفاده از روش انتروپی شانون

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

شاخص	تنوع‌بخشی به اشتغال محلی	تنوع‌بخشی به منابع درآمد خانوار		مدیریت منابع	ریسک‌پذیری	خلاقیت و آینده‌نگری
وزن	۰/۱۱۴	۰/۳۰۳		۰/۲۶۵	۰/۱۹۴	۰/۱۲۶

چهارمین مرحله، تعیین میزان مطلوبیت هر گزینه است که ابتدا میزان دوری هر گزینه از ایده‌آل منفی با استفاده از دو نوع فاصله اقلیدسی و فاصله منهتن یا فاصله تاکسی محاسبه می‌شود و در مرحله نهایی، برای انتخاب گزینه بهینه از رابطه زیر استفاده می‌شود:

$$H_{ik} = (E_i - E_k) + \left(\psi(E_i - E_k) \times (T_i - T_k)\right)$$

مقدارپارامتر ψ براساس میزان آستانه τ تعیین می‌شود. هرچه مقدار H هر گزینه بیشتر باشد، آن گزینه از اولویت بیشتری برخوردار است. پیشنهاد می‌شود که پارامتر τ بین ۰/۰۱ تا ۰/۰۵ تعیین شود (کشاورز غربائی و همکاران، ۲۰۱۶، ص. ۳۰).

1. Negative-ideal solution

جدول ۱۰. فواصل اقلیدسی و تاکسی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

گزینه/شاخص	Euclidean distance	Taxicab distances
مزرعه عرب	۰/۰۶۴۸	۰/۰۶۴۷
سعادت‌آباد	۰/۱۸۵۲	۰/۳۱۱۷
حیدرآباد	۰/۱۹۵۹	۰/۳۴۲۲
حسین‌آباد	۰/۲۰۰۲	۰/۶۳۸۰
حبیب‌آباد	۰/۳۱۹۰	۰/۶۷۷۵
پیکان	۰/۳۱۹۰	۰/۶۷۷۵

جدول ۱۱. محاسبه ماتریس ارزیابی و محاسبه H

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

روستا	مزرعه عرب	سعادت‌آباد	حیدرآباد	حسین‌آباد	حبیب‌آباد	پیکان	H	رتبه
مزرعه عرب	۰	−۰/۳۶۷	−۰/۴۰۸	−۰/۴۳۸	−۰/۸۶۷	−۰/۸۶۷	−۲/۹۴۸	۵
سعادت‌آباد	۰/۳۶۷	۰	−۰/۰۴۱	−۰/۰۷۱	−۰/۴۹۹	−۰/۴۹۹	−۱/۰۷۵	۴
حیدرآباد	۰/۴۰۸	۰/۰۴۱	۰	−۰/۰۳۰	−۰/۴۵۸	−۰/۴۵۸	−۰/۴۹۶	۳
حسین‌آباد	۰/۴۳۸	۰/۰۷۱	۰/۰۳۰	۰	−۰/۴۲۸	−۰/۴۲۸	−۰/۳۱۶	۲
حبیب‌آباد	۰/۸۶۷	۰/۴۹۹	۰/۴۵۸	۰/۴۲۸	۰	۰	۲/۲۵۳	۱
پیکان	۰/۸۶۷	۰/۴۹۹	۰/۴۵۸	۰/۴۲۸	۰	۰	۲/۲۵۳	۱

یافته‌های جدول ۱۰، براساس تکنیک CODAS نشان می‌دهد که تأثیرات کارآفرینی بر توسعه کسب‌وکارهای خانگی روستایی پایدار در روستاهای حبیب‌آباد و پیکان بیش از سایر روستاهای دهستان جرقویه وسطی بوده است؛ یعنی براساس نتایج پژوهش حاضر، این روستاها به دلیل توسعه کارآفرینی در زمینه مشاغل خانگی روستایی از سایر روستاها توسعه‌یافته‌تر هستند. در مرحله آخر، با استفاده از تکنیک ARAS، میزان پایداری روستاهای دهستان جرقویه وسطی در ابعاد محیطی، اقتصادی، اجتماعی و نهادی بررسی و سنجش شد. جدول ۱۲، مؤلفه‌ها و معیارهای تبیین‌کنندهٔ ابعاد پایداری را نشان می‌دهد.

مراحل انجام این تکنیک عبارت‌اند از: تشکیل ماتریس تصمیم، تعیین مقدار ایده‌آل فرضی، نرمال کردن ماتریس تصمیم، وزن‌دار کردن ماتریس تصمیم، محاسبه مطلوبیت کل هر گزینه یا مقدار بهینگی(Ki)، محاسبه درجه سودمندی یا مطلوبیت نسبی (Si) هر گزینـه و رتبه‌بنـدی گزینه‌ها.

جدول ۱۲. مقدار Si, Ki و رتبه بندی گزینه‌ها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

روستا	Si	Ki	رتبه بندی گزینه‌ها
مزرعه عرب	۰/۱۵۹۰	۰/۸۶۳۱	۵
سعادت‌آباد	۰/۱۶۵۹	۰/۹٤۱۰	۳
حیدرآباد	۰/۱۶۳۵	۰/۸۷۷۸	٤
حسین‌آباد	۰/۱۶۶۸	۰/۹۳۵۹	۲
حبیب‌آباد	۰/۱۷۶۲	۰/۹۹۷۶	۱
پیکان	۰/۱۷۶۲	۰/۹۷۷۶	۱

با توجه به میزان Ki، روسـتاهای حبیب‌آبـاد و پیکـان در بـین سـایر روسـتاهای دهسـتان جرقویه وسطی از لحـاظ پایـداری در رتبـهٔ اول قـرار دارنـد. نتـایج حاصـل از مـدل ARAS (رتبه‌بندی روستاها از لحاظ پایداری) و مدل CODAS (تأثیرات کارآفرینی بر توسعه مشـاغل خانگی روستایی پایدار) و تکنیک WASPAS (وضعیت پیشران‌های انسانی توسعه کارآفرینی مشاغل خانگی روستایی پایدار) کاملاً با هم مطابقـت دارنـد و روسـتای پیکـان هـم از لحـاظ شاخص‌های پایداری، هم از لحاظ تأثیرات کـارآفرینی و هـم از حیـث وضـعیت پیشـران‌های انسانی توسعه کارآفرینی در رتبهٔ اول قرار گرفته است.

٦. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

توسعه کارآفرینی در مناطق روسـتایی را می‌تـوان بـه‌عنوان سیاسـتی مبتنـی بـر بازسـاخت جغرافیایی در مناطق روستایی فرض کرد که می‌تواند به نوعی تقسیم جدید فضایی نیروی کار، انرژی و منابع رهنمون شود و به تغییر در کیفیت زندگی مردم روستایی براساس نظریه توسـعه پایدار منجر شود که در آن ابعاد مختلف توسـعه کـارآفرینی و دیـدگاه‌های موجـود، بـه‌عنوان

قمرها و اجزای اصلی نمود می‌یابند و درنهایت رویکردی ترکیبی را در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی ایجاد می‌کنند. در پژوهش حاضر به‌منظور بررسی دقیق و همه‌جانبه موضوع کارآفرینی در اشتغال روستایی پایدار، از تکنیک‌های واسپاس، کداس و آراس استفاده شده است. تکنیک WASPAS نشان داد که ابعاد مختلف پیشران‌های انسانی در روستای پیکان (در این روستا، Qi معادل ۰/۱۱۲۱ است) بیشترین تأثیر را بر روند توسعه کارآفرینی در حوزه اشتغال روستایی در روستاهای این دهستان داشته است. براساس شاخص‌های تنوع‌بخشی به اشتغال محلی، تنوع‌بخشی به درآمد خانوار، مدیریت منابع، ریسک‌پذیری و خلاقیت و آینده‌نگری و با کمک تکنیک CODAS تأثیرات کارآفرینی در توسعه اشتغال روستایی پایدار بررسی و سنجش شد. نتیجه این تکنیک نشان داد که کارآفرینی در توسعه اشتغال روستایی پایدار در روستاهای پیکان و حبیب‌آباد بیش از سایر روستاهای دهستان بوده است. در مرحله آخر، با استفاده از تکنیک ARAS، میزان پایداری روستاهای دهستان جرقویه وسطی در ابعاد محیطی، اقتصادی، اجتماعی و نهادی بررسی و سنجش شد. با توجه به میزان Ki، روستاهای پیکان و حبیب‌آباد در بین سایر روستاهای دهستان از لحاظ پایداری در رتبهٔ اول قرار گرفتند. براساس نتایج این پژوهش می‌توان گفت، تأمین سرمایه برای شکل‌گیری فعالیت‌های کارآفرینانه و آموزش روستاییان و بسترسازی دانش بومی می‌تواند روند توسعه روستاها را تشدید کند؛ ازاین‌رو نتیجه این پژوهش با نتیجه پژوهشِ پیرداده بیرانوند و همکاران (۱۳۹۷) از لحاظ تأکید آن‌ها بر تأمین سرمایه و با نتیجه پژوهش راست‌قلم و همکاران (۱۳۹۵) از نظر تأکید بر بسترسازی دانش بومی همخوانی دارد. کارآفرینی در حوزه اشتغال روستایی پایدار به معنای ارائه محصولات جدید به همراه شناسایی بازارهای جدید است که از این منظر با نتیجه تحقیق لوسیا پاتو و تیکژیرا (۲۰۱۶) همخوانی دارد. با توجه به ساختارهای طبیعی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه روستاییِ دهستان جرقویه وسطی، مهارت‌آموزی کارآفرینان و انگیزه بسیار اهالی روستاها در توسعه این صنعت و همراهی مؤسسات مالی و اعتباری و خلاقیت کارآفرینان در شکل‌گیری انواع کسب‌وکارهای خانگی روستایی، سبب فعال‌ترشدن جامعه روستایی در کارآفرینی در این حوزه شده است که از این بابت، نتیجه این پژوهش با یافته‌های پژوهش موسکاردو (۲۰۱٤) مطابقت دارد. در منطقه موردمطالعه مسائلی که به

بهترشدن شرایط توسعه کارآفرینی با توجه به منابع انسانی در حوزه مشاغل خانگی منجر می‌شود، شاملِ مسائل بازار (رقابت، حضور واسطه‌ها)، مسائل مدیریتی (کمبود دانش فناوری اطلاعات، تشریفات قانونی و مسائل منابع انسانی (کمبود نیروی متخصص و ماهر) است که با نتیجه پژوهش پاتل و چاودا (۲۰۱۳) همخوانی دارد. با توجه به شناختی که از جامعه روستایی موردمطالعه به دست آمده است، در فرایند تقویت کارآفرینی در حوزه کسب‌وکارهای خانگی روستایی پایدار، متغیرهایِ منابع انسانی و جامعه‌شناختی به‌ویژه عوامل انگیزشی نقش کلیدی ایفا می‌کنند؛ چراکه هیچ توسعه‌ای بدون مشارکت، انسجام و انضباط اجتماعی، امنیت اجتماعی و خودباوری ذی‌نفعانِ روستایی و اجتماعات محلی شکل نمی‌گیرد.

پیشنهادهای زیر به‌منظور بهبود شرایط کارافرینی با توجه به منابع انسانی در منطقه موردمطالعه ارائه می‌شود:

الف) به‌کارگیری راهبردهای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی لازم از طریق آموزش‌های تخصصی در زمینه راه‌اندازی کسب‌وکارهای خانگی روستایی به‌عنوان راهبردهای مهم و اثرگذار بر تقویت منابع انسانی روستاهای دهستان جرقویه وسطی با هدف ایجاد و تقویت کارآفرینی روستایی. پیشنهاد می‌شود علاوه‌بر توسعه کارآفرینی در منطقه، زمینه بازگشت بیشتر جوانانی که به شهرها مهاجرت کرده‌اند، فراهم شود.

ب) فراهم‌کردن زمینه شکل‌گیری کارآفرینی روستایی در حوزه مشاغل خانگی روستایی از طریق ایجاد فرصت‌های جدید، ارتقای دانش و مهارت روستاییان (از طریق شرکت روستاییان در کارگاه‌های آموزشی درخصوص کسب‌وکارهای مرتبط با کارآفرینی در حوزه مشاغل خانگی)، ارتقای خلاقیت و نوآوری، توجه به مدیریت منابع انسانی به‌ویژه منابع انسانی بومی؛

ج) به‌منظور افزایش موفقیت شغلی کارآفرینان روستایی در حوزه مشاغل خانگی روستایی پایدار، حمایت‌های لازم از آنان در زمینه‌های حذف تشریفات اداری و تسهیل شرایط دریافت وام، پوشش بیمه فردی و شغلی و برپایی بازارچه‌های فروش محصولات تولیدشده مدنظر قرار گیرد؛

د) توجه به کارآفرینی دیجیتالی و گسترش فروش مجازی و بازدید مجازی از این روستاها با توجه به قابلیت بسیار آن.

کتابنامه

۱. ابراهیم‌زاده، ع.، ملکی، گ.، و فرهادی‌نژاد، ح. (۱۳۹٤). برنامه‌ریزی ریزی استراتژیک توسعه با تاکید بر توسعه پایدار در ناحیه خرم‌آباد. *جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای، ۵*(١٤)، ۱–٢٤.

۲. اکبری، م.، غلامزاده، ر.، و آراستی، ز. (۱۳۹٤). نیازسنجی آموزشی جوانان روستایی شهرستان ورامین درزمینهٔ کارآفرینی به منظورراه اندازی کسب‌وکارهای صنایع دستی روستایی. *پژوهش‌های روستایی*، ٦(۲)، ۲۹۹–۳۲۲.

۳. پیرداده بیرانوند، ک.، احمدوند م.، و شرفی سرابی، و. (۱۳۹۷). پیشران‌های انسانی توسعه کارآفرینی روستای ایستگاه بیشه در شهرستان خرم‌آباد. پژوهش‌های روستایی، *۹*(٤)، ٥٦٤–٥٨٠.

٤. تقیلو، ع. ا.، سلطانی، ن.، و آفتاب، ا. (۱۳۹۵). پیشران‌های توسعه روستاهای ایران. *برنامه‌ریزی وآمایش فضا*، ۲۰(٤)، ۱–۲۸.

٥. حاجی نژاد علی، فتاحی احدالله، پایدار ابوذر. (۱۳۹٤). *کاربرد مدل‌ها و فنون تصمیم گیری در جغرافیا*. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

٦. حسینی‌نیا، غ. ح.، علی‌آبادی، و.، و عطائی، پ. (۱۳۹۸). طراحی الگوی زیست‌بوم کارآفرینی در کسب‌وکارهای روستایی تعاون‌محور. فصلنامه علمی‌پژوهشی توسعه کارآفرینی، ۱۲(۳)، ۳٦۰–۳٤۱.

۷. دسترنج، م.، و قنبری، س. (۱۳۹۹). بررسی وضعیت احساس امنیت اجتماعی و عوامل اجتماعی فرهنگی مؤثر بر آن در بین جوانان شهرلار. *امنیت ملی، ۱۰*(۳۵)، ۱۳۱–١٥٤.

۸. دیزجی، م.، و زینی، م. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر آموزش‌های دانشگاهی بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان، *رشد فناوری، ۱۵*(۵۷)، ۳٤–٤٤.

۹. راست قلم، م.، صیدایی، ا.، و نوری، س. ه. (۱۳۹۵). تعیین پیشران‌های کلیدی رهیافت روستای خلاق با استفاده از نرم‌افزار میک‌مک. پژوهش‌های روستایی، ۷(۲)، ۳۱٦–۳۳۰.

۱۰. رحمانی، ب.، مریدسادات، پ.، و شاهد، س. ح. (۱۳۹۷)، پتانسیل گردشگری در توسعه کارآفرینی نواحی روستایی. *مدیریت شهری، ۱۷*(۵۰)، ٦٥–۹۷.

۱۱. رحیمی، ر. ا.، انصاری، م.، بمانیان، م. ر.، و مهدوی‌نژاد، م. ج. (۱۳۹۹). رابطه حس تعلق به مکان و مشارکت در ارتقای سرمایه اجتماعی سکونتگاه‌های غیررسمی. *معماری و شهر پایدار، ۸*(۱)، ۱۵–۳۱.

۱۲. رضایی، ر. ا.، حسینی، س. م.، و محمدی پابندی، م. (۱۳۹٤). شناسایی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی‌های توسعه روستایی استان زنجان. *راهبردهای توسعه روستایی*، ۲(۲)، ۱٤۳–۱٥٦.

۱۳. رضائی‌مقدم، ک.، و معصومی، ا. (۱۳۹۷). کارآفرینی روستایی پایدار: پاسخی به پیامدهای بی حد و مرز کارافرینی در نواحی روستایی. *کارآفرینی در کشاورزی*، *٥*(۲)، ۸۳–۱۰٥.

۱٤. ریاحی، و.، و روشنعلی، م. (۱۳۹۸). ارزیابی اثرات توسعه کارآفرینی در توسعه مناطق روستایی. *فضای گردشگری*، *۸*(۳۰)، ۸۳–۹۹.

۱٥. سروستان، ن.، و عزیزی‌نژاد، ح. (۱۳۹۷). مروری بر روان‌شناسی کارآفرینی و بررسی نقش آن در کسب‌وکار. *پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی*، *۱* (۱)، ۲٦–٤۰.

۱٦. سلیمی‌سبحان، م. ر.، فیضی، س.، و یاپنگ، م. (۱۳۹۷). تحلیل اثرات کارآفرینی بر توسعه پایدار روستایی، شهرستان اردبیل. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، *۷*(٤)، ۲۱–۳٦.

۱۷. شهرکی، ح.، موحدی، ر.، و فرانی، ا . ی. (۱۳۹٥). تحلیل انسان شناختی کارآفرینی و توسعه روستایی در عصر جهانی شدن مطالعه موردی، استان همدان. *پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران*، ٦ (۱)، ۲۳–٤۳.

۱۸. صادقی نیارکی، ع. ا.، نادری‌نسب، م.، و رمضانی‌نژاد، ر. (۱۳۹۸). ارتباط بین سبک رهبری تحول گرا، خلاقیت و نوآوری سازمانی در ادارات تربیت بدنی آموزش و پرورش کشور. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، *۱۸* (٦٤)، ۱–۱۸.

۱۹. صالحی‌پور، ش.، ریاحی، و.، عزیزی، ا.، و فتحی‌زاده، ف. (۱۳۹۸). قابلیت‌سنجی توسعه روستایی با تأکید بر رویکرد توسعه پایدار. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، *١٤* (۱)، ۱۱۱–۱۲۷.

۲۰. عزیزی، م.، و ترکاشوند، ح. (۱۳۹٥). *نقش سرمایه کارآفرینی و اقتصاد خلاق در توسعه منطقه‌ای با چشم انداز سرمایه فکری*. مقاله ارائه‌شده در همایش ملی اقتصاد خلاق، دانشگاه آزاد اسلامی تهران غرب.

۲۱. فیروزی، م. ع.، گودرزی، م.، و زارعی، ر. (۱۳۹۲). بررسی رابطه متقابل بین توسعه کارافرینی و گردشگری پایدار روستایی (مطالعه موردی: بازنگری روستای خارستان شهرشستان بهبان). *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۳ (۱۲)، ٦٥–۸٤.

۲۲. قربانی، م.، احمدی، م. ط.، و مصطفوی، س. م. (۱۳۹۳). بررسی اثر زیرساخت‌ها بر رشد اقتصادی ایران طی سالهای ۱۳٥٥–۱۳۹۱. *مجله مدیریت، اقتصاد و حسابداری*، *٥*(۱۷)، ٤۹–٦۰.

٢٣. کنعانی، ف.، حسن زاده، ع. ر.، الهی، ش.، و طباطبائیان، س. ح. (١٣٩٧). بررسی کاربرد روش‌های آینده‌نگری: مرور سیستماتیک. *نشریه راهبرد*، *٢٧* (٨٧)، ٥-٣٣.

٢٤. مجتبایی، ک.، نوابخش، م.، کلدی، ع. ر.، و زارع مهدوی، ق. (١٣٩٩). تأثیر مهاجرت بر تغییر پذیری انسجام اجتماعی. *نظم و امنیت انتظامی*، *١٣*(٢) ٢٥١-٧١.

٢٥. مزروعی نصرآبادی، ا.، فتاحی، ح. ر.، و دولتشاه، پ. (١٣٩٩). تأثیر آمیخته بازاریابی کارآفرینانه بر موفقیت کارآفرینانه بنگاه‌های دانش‌بنیان با تبیین نقش تعدیلگر بازارگرایی. *توسعه کارآفرینی*، *١٣*(١)، ١٤١-١٦٠.

٢٦. وظیفه، ر.، و خانی، ص. (١٣٩٩). نقش واسطه‌ای ظرفیت جذب دانش در تأثیر یادگیری الکترونیکی بر اعتماد اجتماعی کارکنان تأمین اجتماعی استان اردبیل. *علوم اسلامی انسانی*، ٦(٢١)، ١١٦-١٢٨.

٢٧. ولائی، م.، عبداللهی، ع.، منافی، ر.، و صفری، ن. (١٣٩٤). تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه پایدار روستایی با تاکید بر کارآفرینی مطالعه موردی، دهستان مرحمت آباد شمالی میاندوآب. *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، *٥*(١٩)، ١٤٩-١٦٢.

28. Ahmed Badi, I., Abdulshahed, A. M., & Shetwan, A. G. (2017). *Supplier selection using combinative distance-based assessment (CODAS) method for multi-criteria decision-making, ICMNEE*. In D. Pamučar, D. Božanić, & S. Ljubojević, (Eds.), Proceedings of the 1st International Conference on Management, Engineering and Environment (ICMNEE) (pp. 395-407). Belgrade: ECOR (RABEK).

29. Avramenko, A., A. K., & Silve, J. (2010). Rural entrepreneurship: Expanding the horizons. *Entrepreneurship and Innovation Management*, *11*(2), 140-156.

30. Baoren, S. (2012). Developing rural tourism: The PAT program and NONG JIA LE tourism in China. *International Journal of Tourism Research*, *15*(6), 611-619.

31. Chakraborty, S., & Zavadskas, E. K. (2014). Applications of WASPAS method as a multi-criteria decision-making tool. *Informatica*, *25*(1), 1-20.

32. Deller, S., Kures, M., & Conroy, T. (2019). Rural entrepreneurship and migration. *Journal of Rural Studies*, *66*, 30-42.

33. Figueroa-Armijos, M., Dabson, B., G., & Johnson, T. (2012). Rural entrepreneurship in a time of recession. *Entrepreneurship Research Journal*, *2*(1), 1-29.

34. Gaddefors, J. R., & Anderson, A., (2019). Romancing the rural: Re-conceptualizing rural entrepreneurship as engagement with context(s). *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, *20*(3), 159-169

35. Jaman, M., & Alam, R. (2016). Entrepreneurship as a driving force for rural tourism development. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, *7*(3), 254-263.
36. Keshavarz Ghorabaee, M., Kazimieras, E., Turskis, Z., & Antucheviciene, J. (2016). A new combinative distance – based assessment (CODAS) method for multi-criteria decision-making. *Journal of Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research*, *3*(50), 25-45.
37. Korsgaard, S., Müller, S., & Wittorff Tanvig, H. (2015). Rural entrepreneurship or entrepreneurship in the rural – between place and space. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, *21*(1), 5-26.
38. Lio, C.-W., & Cheng, J.-S. (2018). exploring driving forces of innovation in the MSEs: The case of the sustainable B&B tourism industry. *Sustainability Journal*, *10*(11), 1-19.
39. Lordkipanidze, M., Brezet, H., & Backman, M. (2005). The entrepreneurship factor in sustainable tourism development. *Journal of Cleaner Production*, *13*(8), 787-798.
40. Lúcia Pato, M., & Teixeira, A. (2016). Twenty years of rural entrepreneurship: A bibliometric survey. *European Society for Rural Sociology Sociologia Ruralis*, *56*(1), 3-29.
41. MC Areavey, R., & MCDonagh, J. (2011). Sustainable rural tourism: lessons for rural development. *Sociologia Ruralis*, *51*(2), 175-194.
42. Moscardo, G. (2014). Tourism and Community Leadership in Rural Regions: Linking Mobility, Entrepreneurship, Tourism Development and Community Well-Being. *Journal Tourism Planning & Development*, *11*(3), 354-370.
43. Patel, B., & Chavda, K. (2013). Rural entrepreneurship in India: Challenge and problems. *International Journal of Advance Research in Computer Science and Management Studies*, *1*(2), 28-37.